

A. SUJOLDŽIĆ, B. FINKA, P. ŠIMUNOVIĆ I P. RUDAN,
ZAVOD ZA HRVATSKI JEZIK, ZAGREB

LINGVISTIČKE UDALJENOSTI OTOKA PAGA

Prikazana istraživanja izvršena su u okviru projekta »Antropološka istraživanja malih otočnih populacija zadarskog otočja«, koji u suradnji provode Institut National d'Etudes Démographiques, Paris, i Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada (IMI) Sveučilišta u Zagrebu.

UVOD

Otok je Pag sve do novijega vremena ostao po strani potanjih dijalekto-loških opisa. Iz ono se malo podataka o govorima otoka Paga objavljenih prije godine 1987. (Hraste, 1956. i dr.) dobivaju doduše upotrebljive obavijesti za prvu orijentaciju, ali su one ne samo oskudne nego i suviše uopćene da bi slika o tim govorima bila barem donekle zaokružena. Tek je godine 1987. objavljena nešto opširnija studija o paškim govorima (Houtzagers, 1987) i u njoj se u pregledu obuhvaćaju fonološke i morfološke osobitosti tih govora, a sama egzemplifikacija pruža obavijesti i o osnovnim akcenatskim, pa o nekim tvorbenim i osobito o leksičkim podacima.

Prema podacima iz postojeće literature, nedvojbeno je da dijalekt otoka Paga svojim većim dijelom pripada području čakavskog narječja hrvatskog jezika (Hamm, 1955; Hraste, 1956; Moguš, 1977. itd.), i to ikavsko-ekavskog tipa. Otok je, međutim, tijekom svoje povijesti neprekidno izvrnut utjecaju štokavskog narječja zbog kontinuiranog doseljavanja štokavskih doseljenika s kopna na njegovu jugoistočnu stranu. Osobito značajne migracije štokavaca zbile su se u 16. i 17. stoljeću kada je stanovništvo iz Bukovice i Ravnih kotara bježalo pred turskim osvajačima na zadarske otoke. Stoga, od 17. stoljeća na Pagu nalazimo stari slavenski supstrat (čakavski) i novi superstrat (štokavski). Na populacijsku strukturu stanovništva otoka Paga vjerojatno je utjecao ne samo njegov oblik već i činjenica da je otok od 11. stoljeća pa sve do danas i administrativno podijeljen u dva dijela. Njegov sjeverozapadni dio s Lunom i Novaljom administrativno je pripadao Rabu i rapskoj biskupiji (danas samo Lun administrativno pripada Rabu) a jugoistočni dio zajedno s gradom Pagom pripadao je Zadru i ninskoj biskupiji (Sujoldžić i sur., 1987a).

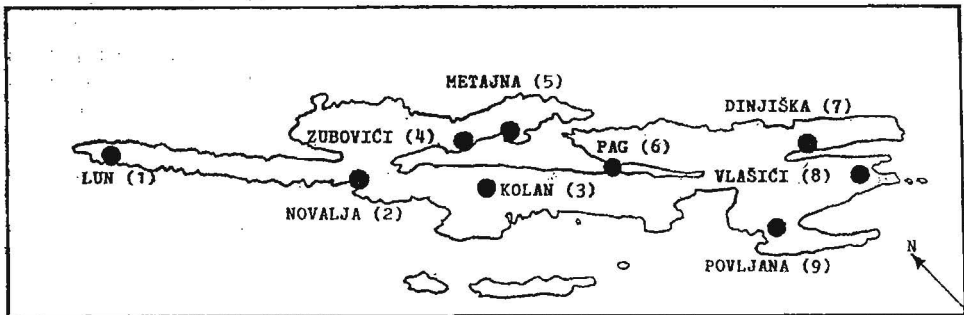
Hamm (1955) ukazuje na složenost jezičnog razvitka na otoku Pagu kao posljedice povijesnih činilaca. On napominje da su gradovi Pag i Novalja snažni čakavski centri, koji se neprestano sukobljavaju sa štokavskim elementima, koji su se proširili na čitavom području južno od grada Paga. Unutar područja čakavskoga dijalekta također postoje razlike: grad Pag je čakavski, a Novalja

i Lun čakavski, ali bez nekih obilježja karakterističnih za grad Pag i susjedne otoke (Hamm, 1955).

Antropološka multidisciplinarna istraživanja populacije otoka Paga, provedena analizom etno-povijesnih, demografskih i migracijskih podataka (Sujoldžić i sur., 1987a), te nekih bioloških svojstava (Kušec, 1987), pokazala su postojanje izraženih razlika između stanovništva pojedinih naselja na Pagu. Kao logičan nastavak provedenih antropoloških istraživanja, a u sklopu sveobuhvatne analize jezične mikroevolucije čakavskih govora u Dalmaciji, namjera nam je u ovom radu analizirati sličnosti i razlike pojedinih govora na otoku.

SKUPLJANJE PODATAKA I METODE

Analiza govora na otoku Pagu provedena je u prostoru bazičnog rječnika koji je ispitivan i u prethodnim istraživanjima (Sujoldžić i sur., 1979, 1983, 1985, 1986, 1987). Podaci o ukupno 340 riječi skupljeni su od informatora tijekom terenskih istraživanja 1986. godine, u ukupno 9 naselja na otoku (Lun, Novalja, Kolan, Zubovići, Metajna, Pag, Dinjiška, Vlačići i Povljana). Smještaj tih naselja prikazan je na Slici 1. Metoda obrade bazičnog rječnika, te izračunavanja »lingvističkih udaljenosti« s pomoću Hemmingovih mjera sličnosti podrobno je prikazana u prethodnim publikacijama (Sujoldžić i sur., 1979, 1983, 1986, 1987b, c, d), tako da je ovdje nije potrebno opširnije prikazivati.

Slika 1: Razmještaj istraživanih naselja na Pagu

Dijalektološki podaci prikupljeni i prikazani u ovoj raspravi količinski nadmašuju sve što je dosad objavljeno, no i to je još uvijek nedovoljno za cjelovit monografski opis. Naša je naime građa prikupljena namjenski, s jasno zacrtanim dijalektološkim ciljem: pružiti podatke za utvrđivanje odnosa među pojedinim govovima radi određivanja njihovih lingvističkih udaljenosti. Pri prikupljanju te građe (magnetofonskim snimanjem bilo kontinuiranoga spontanoga govora, bilo odgovora na postavljena pitanja) više se išlo za time da se dobije slika o prosječnom, dnevnom govornom stanju nego da se insistira na govornim elementima koji sadržavaju kontinuitet dublje ili duboke starine, a nisu stalna ili isključiva osobina dnevne govorne komunikacije. Iz toga izlazi da u dijalekatskoj građi prikupljenoj za ovu svrhu supostoje govorni elementi koji izmiču strogo shvaćenoj sustavnosti, odnosno ti elementi upućuju na dinamič-

nost govornih realizacija, uvjetovanih i samom društvenom dinamičnošću u kojoj se dijalekatska stvarnost na otoku Pagu realizira. Uza sve to, jedva da postoji opasnost da su u ovom prilogu neke osobine, relevantne u dijalektološkoj klasifikaciji, ispuštene ili zaobiđene, jer zakon velikog broja podataka koji je ovdje primijenjen, s jedne strane, u dovoljnoj mjeri neutralizira moguća odstupanja (tj. neuključivanja) takve vrste i, s druge strane, vodi računa o svim oscilacijama u dijalekatskim realizacijama bilo pojedinih osobina, bilo govorne supstancije u cjelini.

Tako dolaze do izražaja razlike uvjetovane i na horizontalnoj (medumjesni govorni utjecaji ili utjecaji prestižnije dijalekatske baze i književnog jezika) i na vertikalnoj govornoj osi (supostojanje arhaičnijih i recentnijih govornih osobina bilo istoga ili srodnoga, bilo različitoga govornoga naslijeđa) ili, govoreći određenije, zatečeno je sociolingvističko stanje uvjetovano povijesnim kontekstom i geografskim rasporedom u kojem se oblikovao i dalje razvijao heterogeni sastav govornika i njihovih skupina nastanjenih na otoku Pagu.

REZULTATI I DISKUSIJA

Skupljene riječi bazičnog vokabulara prikazane su na Tablici 1. Analiza prikazane građe potvrđuje još jednom da pretežni dio govora otoka Paga (onaj na sjeverozapadnom i središnjem dijelu otoka) pripada čakavskom narječju (Lun, Novalja, Barbati, Kolan, Pag, Košljun i svi njihovi zaseoci), pri čemu je u gradu Pagu i u Košljunu zastupljena tzv. čakavska varijanta čakavskog narječja. Ostali paški govori (Gorica, Dinjiška, Poveljana, Vlašići) pripadaju štokavskom narječju, tzv. zapadnoštokavskom ikavskom.

ČAKAVSKI govori, uključujući ovamo i *čakavske*, zadržavaju najstarije govorne osobine i odražavaju govor najstarijega sloja paških žitelja. Po svojim se čakavskim govornim osobinama otok Pag prepoznatljivo uključuje u svojevrsan otočki čakavski areal koji od sjeverozapada, počevši od otoka Raba, dopire prema jugoistoku do Dugog otoka. Kao na čitavu tom području tako se i na otoku Pagu, u većoj ili manjoj mjeri i više ili manje sustavno, zapažaju ove karakteristične osobine:

a) *glasovne*:

- ikavsko-ekavski refleks staroga jata,
- mogućnost realizacije užeg i/ili diftonškog izgovora dugih vokala tipa »e«, »a«, »o« u nekim govorima
- čakavizam u nekim govorima;

b) *naglasne*:

- u načelu dvoakcenatski sustav, odnosno neutralizacija akcenatskih ton-skih opozicija, uz čuvanje kvantitativnih,
- starije (historijski naslijeđeno) mjesto akcenta, uz mogućnost prelaženja neoslabljenog akcenta na prethodni slog,
- dugi nenaglašeni vokali samo u predakcenatskom slogu,
- višeslojno položajno akcenatsko duljenje;

c) *obličke*:

- deklinacijski arhaizmi (npr. -i u A pl. im. m. roda, -ov u G pl. im. m. i sr. roda i-∅ u G pl. im. ž. roda),
- deklinacijske inovacije (npr. padežni sinkretizam u DLI pl. im. ž. roda na -a; kategorijski nestanak deklinacije neodređenog oblika pridjeva),
- konjugacijski arhaizmi (npr. oblici imperfekta i aorista, npr. u Lunu i Novalji).

ŠTOKAVSKI su govori na otoku Pagu uvelike srodni sa štokavskim govornicima na obližnjem podvelebitskom kopnu, ali su u uvjetima relativne izoliranosti prema tim govornicima i u trajnim dodirima s prestižnijim (na otoku Pagu) neštokavskim govornicima razvili i neke osobine koje odražavaju te specifičnosti njihova govornoga položaja. Uz ostalo, to osobito potvrđuje:

- novoštokavska akcentuacija, ali sa znatnijim udjelom nenovoštokavske, odnosno paške čakavske (više u Poveljani i Vlašićima nego u Dinjiškoj),
- sporadične glasovne crte čakavski/cakavski usmjerene (npr. pomaci u vokalnoj artikulaciji, leksički ekavizmi, gdje koji cakavizam),
- druge glasovne, pa obličke i leksičke osobine kao rezultat interferencije s neštokavskim govornicima.

Ikavsko-ekavska posebnost čakavskih (cakavskih) govora načelno je u skladu s poznatim fonetskim zakonom Jakubinskoga (Jakubinsky, 1925) (usp. lenâc, pesâk, zdêla, kolêno; nevîsta, sikîra, sîme, ditê, živîti, čovîk, zâpovid — svi primjeri iz Luna), iako, kao i drugdje na čakavskom području s tom posebnošću, sa znatnim i razumljivim odstupanjima sad u korist ikavskoga sad u korist ekavskoga ostvaraja, a uvjetovanoga i analoški i leksički (usp. primjere u popisu riječi, Tablica 1). I na otoku su Pagu ostvaraj i ikavski i ekavski kao refleksi staroga (praslavenskoga, pa i prahrvatskosrpskoga) glasa jata (ĕ) *izjednačeni* s prvotnim vokalnim glasovima *i* i *e* pa i dalje dijele njihovu sudbinu. Dok je međutim artikulacija vokala *i* kratkoga (i) i dugoga (i) ikavskoga refleksa kratkoga (*ĕ) i dugoga (*ĕ̄) jata doista ikavska (tj. bez bitnih izgovornih oscilacija, odnosno bez jasno zvučno razgraničenih alofonih varijacija), samo je artikulacija *e* kratkoga (e) ekavskoga refleksa jata (kao i svakoga drugoga kratkoga *e*, bez obzira na podrijetlo) bez zapaženih artikulacijskih razlika (tj. bez jasno uočljivih alofonih varijacija), dok se artikulacija dugoga *e* (ē) postanjem od refleksa jata (kao i svakoga drugoga dugoga *e*, bez obzira na podrijetlo) može u nekim govornicima (npr. u Barbatima, Kolanu i Pagu, rjeđe drugdje) ostvariti suženim pa i diftonškim izgovorom. Sličnu sudbinu kao dugo »e« (bez obzira na podrijetlo) dijele i dugi vokali tipa »a« i »o« (također bez obzira na podrijetlo), pa imamo ove njihove alofone:

- vokalni tip »e« [ĕ], [ĕ̄], [ie]

a) primjeri za dugo »e« od jata: stĕnâ/stienâ, vĕra, obĕd/obiĕd, srĕdâ/sriedâ, prĕsno mlîkĕ (Kolan), sĕd, zvĕzdâ, stĕna/stĕna, dlĕto (Zubovići), bĕli (= sijed), žvĕzdâ/žviezdâ, gnĕždĕ (Pag); napominje se da je i u primjera kao gnĕždĕ refleks ekavski (ĕ < *ĕ̄), s čakavskom promjenom gn- → gnj- neovisnom o refleksu jata. To dakle znači (ako ostvaraj kao gnĕždĕ nije knjiški, ijekavski utjecaj) da tu nije refleks jata djelovao tako da se dio njegove fonetske supstancije stopio s prethodnim konsonantom kao u nekim jekavskim govornicima, npr. lastovskom (gn- + je- → gnjĕ-) jer u paškim govornicima jekavskoga refleksa jata nikada nije ni bilo — npr.

gnjēzdō (Zubovići), gnjēzdo (Metajna), gnjēzdō (Pag), gnjizdo (Dinjiška), ovaj posljednji primjer kao čakavizam u štokavskom govoru. Sve to u krajnjoj konsekvenciji svjedoči o tome da je stari glas jat (*ě) već odavna izgubio svoju nekadašnju fonetsku individualnost, što potvrđuju i čakavski govori na otoku Pagu.

b) primjeri za dugo »e« drugoga (nejatskoga) postanja: nosēt'ā/nosiet'ā (Kolan), grēdā, nosēčā, lupēž (Zubovići), žēnska (pored žīnske), kuvērta, karatēl (Pag).

— vokalni tip »a« [ā], [ā̄], [oa] do [ua]

Primjeri: sājā san/suanjā san, ogānj/ogōanj, glādan/gluādan, māst/mūast, jāje, bilance, šenāc, grād, zbābna/zbuābna, dāž/dūāž (Kolan), suanjāla san, lāž, čejāde, glād, bāčva, kvās, udovāc, siromāh (Zubovići), ogānj, kār, šenāc, dāž, kor likārā, kunjādo, kjācīt (Pag).

— vokalni tip »o«: [ō], [ō̄], [uo] do [ua]

Primjeri: t'akulōn/t'akulūōn/t'akulūān, grōzd'e, pamidōrī (Kolan), konōp, gvōzje, pōp, svidōk, gnōj, nabōj (Zubovići), dvōr, šōldi, švidōk, rōžica, divōjka, gnōj (Pag).

Napominje se da u diftonškom izgovoru dugih fonema /ē/, /ā/, /ō/ može biti više ili manje reduciran prvi vokalni element, rjeđe drugi; prvi diftonški element *i* i *u* može i posve izgubiti vokalnost, u uvjetnoj realizaciji *ī* i *ū* (ie, uo, ua).

Bez obzira na ostvaraj u konkretnom primjeru, alofoni navedenih dugih vokalnih fonema mogu stalno međusobno alternirati, s tendencijom pojednostavljiivanja, tj. najčešće su realizacije alofoni (ē), (ā), (ō).

Sonantno *r* je u većini govora očuvano, tj. izgovara se bez popratnog samoglasnika i u pravilu je kratko, bilo kao naglašeno, bilo kao nenaglašeno, dakle /r̄/.

Primjeri: Ūskrs, obīva, drvō, mīkva, vītal, vršnjakīnja, (j)etīve, pīvi dān, četdesēt, zīčalo (Lun), strgōtina, zīčalo, žīna, mīkva, sekīva, četrtāk, četdesēt (sve primjeri iz Novalje).

U Barbatima i u Pagu, rjeđe drugdje, *r* se može defonologizirati, priraštanjem vokalnog elementa, od reduciranog ə do punog vokala e, pri čemu je vokalni element ə redovito kratak, a e obično dug.

Primjeri: pīst/pēst/pērst/, žīna/žēna, Uskār̄s, cīv/cērv/cērv, vār̄taj, četdesēt, zār̄čalo (Zubovići), ōbrva, u pīša/u pēša/u pēša, pīst/pēst/pērst, dīvo/dēvo, škīge/skēge, vītal/vār̄ta, zīčalo/zēčalo (Pag).

U čakavskim se govorima među opstruentima (šumnim suglasnicima) pojavljuju i ovi karakteristični suglasnici:

- ć — bezvučna subdentalna afrikata,
- š — bezvučni subdentalni spirant
- ž — zvučni subdentalni spirant.

Njihovu izgovornu karakterističnost obuhvaćamo terminom čakavizam, odatle potječe i naziv čakavski govori. Način obilježavanja čakavskih osobina kao i još neki drugi grafijski znakovi za određene glasovne kvalitete u ovom se prilogu temelje na prihvaćenoj transkripciji primijenjenoj pri radu na Općeslavenskom lingvističkom atlasu (OLA), kako ju je predložio i opisao Brozović (1981). Dosadašnji su istraživači paškoga čakavizma postupili različito u identifikaciji suglasnika kojima su pridružili čakavsku oznaku.

Po Hrasti »glasovi s, z, š, ž izgovaraju se srednjim glasovima š i ž«, glas c ostaje neizmijenjen, a č se »depalatizira« u c (Hraste, 1956). Njegovi su primjeri: cinīt, covik, čišti, pōšta, prašćić, Pāōškinja. Iz toga izlazi da su dobiveni »srednji glasovi« (š ž) bezvučni odnosno zvučni palatalni, a ne odgovarajući subdentalni spiranti, dok c uopće nije u sličnoj korelaciji (osim što je primjerima potvrđena neutralizacija č c > c).

Nasuprot tome, Hautzagers prihvaća bilježenje (dakle i interpretaciju) za š i ž, dok za c, načelno, potvrđuje neutralizaciju č c > c (Hautzagers, 1987).

Hautzagersovi primjeri: košūja, šōldov, šušēdi, nōšiju, šušile; žūbi, ježikov, žmaju, razumimō i razumīmo, razumīte, vōžiju, zadržūbi, štīžē, za polūdēr bilo; dīca, ōvce, kāpisu (< kapicu), māras (< marac < marač).

U dnevnoj govornoj praksi ima doista podosta variranja čakavskog izgovora. Osim ostvaraja š i ž mogući su ostvaraji i š ž i š ž, kao i c umjesto č, pa i c č bez č, čak i samo s (tj. s redukcijom zatvorenog elementa afrikata č/c) i još koje tanahno nijansiranje tih glasova. To se sve potvrđuje navedenim primjerima u ovom prilogu.

Naši primjeri: čovik, ōtač/ōtāč, ōvca, jānjač, rōžica, mārač, šīn, šeštrā, bragēše, šijōla/šijōla, šīme, šīr, kōkoša; muž, ženā, lāž, žlica, živīt, kužina, krīž/krīž, žēč/zēč, pūž/pūž (svi primjeri iz Paga). Usp. i Hautzagersove primjere.

Čakavizam je ograničeno zahvatio i štokavske govore. Nekoliko primjera za čakavizam u štokavskim govorima: živīti i živīti, čovik i čovik, muž i muž, lāž i lāž, žēna i žēna, nōž i nōž, klīšća, ožēg, popēčak, recēmo, pēca (svi primjeri iz Povljane).

U komentiranju glasovnog inventara, valja reći da se u čakavskim govorima realiziraju još i ovi karakteristični suglasnici:

t' — bezvučni palatalni ploziv (ne afrikata)

d' — zvučni palatalni ploziv (ne afrikata)

γ — zvučni velarni spirant s oslabljenom frikacijom i širim otvorom.

Prvi je od navedenih suglasnika (t') vrlo frekventan kao u primjerima: ōpt'ina, nēt'ak, nosēt'ā, lišt'e, plāt'a, mlādit', gūšt'arica, t'īmica, pīplit', klīšt'a, t'akulōn, pišt'ūkālīca (Lun, slično i drugdje).

Drugi je (d') ograničene frekvencije i u pravilu se realizira mjesto ili pored j (< *d'): ānd'el/ānd'el, sud'ē, rōd'ak (Lun, slično i drugdje).

Treći se (γ) ostvaruje sasvim sporadički i redovito kao rezultat gubljenja okluzije suglasnika g, zauzimajući njegove pozicije: γlāvā pored običnijega glāvā, vrāγ pored običnijega vrāg, anγūrja, itd. (iako ograničeno, takve su realizacije moguće u svim čakavskim govorima, s prodorom i u štokavske (γujinica — Dinjiška).

Kao i drugdje (npr. na Korčuli i Pelješcu) u zoni jakog interferiranja čakavskog supstrata i štokavskog superstrata tako je i na otoku Pagu uočeno jako međudijalekatsko prožimanje i utjecaji (nisu zanemarljivi ni utjecaji književnog jezika) i time uvjetovano širenje elemenata različitih jezičnih (dijalekatskih) slojeva. Takav proces skraćuje lingvističke udaljenosti prvotno udaljenijih govora ili, gledano sociolingvistički, mikrodiferencijacija u pojedinim govorima teži smanjivanju ili neutraliziranju međudijalekatskih suprotnosti. To je stalan proces, a ogleda se u

»probijanju« odjelitih sustavnosti na svim razinama jezičnog iskaza (fonetsko-fonološkoj, akcenatsko-kvantitativnoj, morfološko-derivacijskoj i leksičko-semantičkoj). Iako je na tu pojavu već i dosad dovoljno upozoreno, u nastavku će se ta tendencija potvrditi građom o nekim glasovnim i akcenatskim odnosima, koliko to omogućuje za ovaj prilog prikupljena dijalekatska građa.

Uz ono što je već rečeno o vokalnim i konsonantskim pojavama koje odražavaju specifično stanje paških govora, potrebno je upozoriti i na to kakvi su konstituenti i ostalih starih vokalnih glasova koji su se u toku govornih mijena izjednačili s nekim drugim glasovima. U svim je govorima (čakavskima i štokavskima) u pravilu naglašeno i nenaglašeno *ə > a (u načelu *ə > a, *ə̄ > ā), s mogućnošću naknadnoga duljenja a (> ā) pretežno u čakavskim/cakavskim govorima u određenim položajima u riječi: *daskā, dān, otāc* (Lun), *Vāzān, šenāc, daskā* (Novalja), *maglā, otāc* (Zubovići), *dāska, ōtac, maglā* (Metajna), *dāž, lovac, staklō/stāklo* (Kolan), *dāškā, udovāc, ōtāc* (Pag), *stāblō, čaklo, lovac, dān* (Dinjiška), *sān, šenāc, māgla, dān* (Povljana), *mālin, māgla, nōkat* (Vlašići). Izdvaja se refleks u prijedloga (prefiksa) *və(-) s realizacijom:

— -ø: *nūk, pored unūk,*

— -u(-): *ū poje, unūk pored nūk,*

— və/-va-: *vēvik, vāvik pored ūvik* — praktički tako ili slično u svim čakavskim govorima. U štokavskim je govorima *və(-) > u(-): *ūvik, ū poje.*

Zabilježeno je və > ø u primjeru: *šenāc* — Pag i, nakon provedene metateze (*svekar > vsekar*), izostanak v- u primjera: *sēkar, sekřva* — Zubovići, Metajna, Dinjiška, *šekřva/šekřva* — Pag, ali i: *svēkar, svēkřva* — Povljana.

Izjednačeni su i jednaki u svim govorima (čakavskima i štokavskima) refleksi starih nazalnih dugih i kratkih (*ē, *ē̄ > e, ē; *ǫ, *ǭ > u, ū) i sonornih (ǰ, *ǰ̄ > u, ū) slogotvornih glasova: *zet, mīsec, meso; kuća, ruka, sudac; buha, (v)uk, sunce* itd. (fonetski i akcenatski svaki primjer u skladu s govornim osobinama u pojedinom mjestu (Usp. u popisu riječi, Tablica 1).

Izdvajaju se u govornoj praksi rijetki primjeri *ē, *ē̄ > a, ā poslije palatala, koji su isključivo čakavska osobina: *žāja, žājna, kjācīt < kljācīt* itd., tako ili slično u svim govorima.

Glasovne promjene druge vrste dijalekatska su inovacija pa ne zahvaćaju ni pojedine govore ni sve srodne govore (na jednoj strani čakavske/cakavske, na drugoj štokavske) bez ostatka, a gdje koje su ograničene dijalekatskom pripadnosti ili čakavskim ili štokavskim govorima, no i opet s mogućnošću međudijalekatske interferencije.

Za čakavske su govore karakteristični ostvaraji kao *meja*, s glasom j (< *đ) prema đ u štokavskim govorima: *žāja, mejā, mejāš, prēja, sāja* (Lun), *žājan, mejāš, sija* (Novalja), *žājna, mēja, prēja, saje* (Zubovići), *rōjak, prēja, mēja* (Metajna), *sāja* (Kolan), *žājna, prēja, rōjak, sāja* (Pag), iako ima i primjera s ostvarajem đ': *čād'a* (Novalja), *sād'a* (Kolan), *ānd'el/ānd'el*, ali *djaval/djaval* (Lun) itd. U štokavskim je govorima u takvim primjerima redovito potvrđeno đ: *žēđ, mēđāš, prēđa* (Dinjiška), *řđa/řđā, čāđa, rōđak, žēđ, mēđa, prēđa* (Povljana), *prēđa, žēđ* (Vlašići) — u svim mjestima ipak i s mogućnošću približnog izgovora i »čakavskoga« đ' mjesto đ.

Pri karakterizaciji paških govora karakteristično je i stanje odnosa suglasnika lj : j. U nekim se čakavskim govorima dobro čuva lj u svim pozicijama (uz razumljive izuzetke s glasom j), dok se u drugim kao i u nekim štokavskim govorima načelno svodi na samo j (opet s razumljivim izuzecima s glasom lj): butilja, kuljāta, kēlja, ljūbica, ūčitelj, prijatelj, vesēlje, famēlja, hiljada, postilja, košūlja, kradljivac (Lun), žūlj, kljūč, cigalj, vesēlje, ūlje (Novalja), pljūkotina, učitelj, ali i: žūj, ū poje, čejađe, kjūč, botija, kēja, kāpja, prijatej, vesēje, kudēja, kjīn (Zubovići), ūčitelj, kēlja, ali i: žūj, botija, prijatej, ūje, kjūč, postija, žmūj, famēja, nedija, hljada, pjunūla je, kāpja (Metajna), pljukačina, žūlj, ū polje, dīmljak, kēlja, učitelj, vesēlje, metilj, moljica, ljūbica, cigalj, ūlje, kljūč, kāplja (Kolan), vesēlje, žūlj, ljubīša, ali i: žūj, kēja, kjīn, prijatej, mojac, jūt, ūje, kjūč, postija, botija, žmūj, famēja, nedija, kāpja (Pag), košūlja, žūlj, ljūdi, učitelj, kljūn, zēlje, ljūbica, ljūt, kljūč, ali i: kjūn (Dinjiška), žūlj, čeljađe, košūlja, učitelj, vesēlje, moljac, ljūt, nedilja, ali i: čejađe, košūja, mojac pa ljada (Povljana), žūlj, košūlja, kēlja, prijatelj, vesēlje, zēlje, ljūbica, kljūč, ali i: prijatej, košūja (Vlašići).

Konsonant je h i danas stabilan u sustavu, i to u svim govorima, jednako u čakavskima i štokavskima, ali ima i tragova njegovih zamjena ili nestajanja: hiljada, siromāh, pēteh, krūh (Lun), pospāzuho, nōhat, ht'ēr, krūh, orīh, pēteh, siromāh, hljada (Novalja), mihūr, ūho, potpāzuhe, kūhinja, krūh (ali i: G sg. krūva), pēteh, siromāh, mih, orīh/orih, māt'eha, trūhla (Zubovići), ūho, mihūr, potpāzuho, nōhat, kūhinja, krūh, siromāh, hljada (Metajna), spāzuho, mīh, trūhla, hljada, siromāh (Kolan), pospāzuhe, nōhat, kūhinja, pēteh, buhā, mih, orīh, māčeha, mihūr, ali i: krūf — krūva (Pag), kūhinja, ūho, krūh, mih, siromāh, ali i: iljada (Dinjiška), mihūr, ūho, pāzuh, siromāh, ōrah, mih, ali i: pāzu, ljada (Povljana), sve se je pomihurālo, ūho, siromāh, mih, mihūr, ali i: krūv-krūva (Vlašići).

Starijim čakavskim osobinama valja pribrojiti mjestimično očuvan glasovni skup čr- odnosno čř-, ovaj posljednji u realizaciji čer- i čer-, ali je danas i sasvim običan izostanak tih skupova, odnosno njihova supstitucija skupovima cr- i cř-, kako je redovito i u štokavskim govorima na otoku Pagu: črišnja, ali i: crīva (Lun, Novalja, Zubovići), črišnja (Kolan), crīva, cāřv, črišnja (Pag), crīva/crīva, cřv (Dinjiška), cřv/cřv, crīva (Povljana), crīva, cřkva, cřv (Vlašići).

Obična je pojava uklanjanje dočetnoga -l u participu aktivnom m. roda u čakavskim govorima, dok se u drugim pozicijama -l (na kraju sloga i riječi) redovito zadržava, iako ima odstupanja od pravila u oba smjera. U štokavskim je govorima bilo uklonjeno odnosno zamijenjeno -l u svim pozicijama, ali se danas, osim u participu aktivnom m. roda, ponovno restituira pod utjecajem neštokavskih govora i književnog jezika; u participu aktivnom m. roda najčešće je -l > (j), koje prodire i u druge vrste riječi i oblike (pridjeve, imenice).

Primjeri pružaju ovu sliku: ānd'el/ānd'el, djāval, vřtal, fažōl, kotāl, postōl, pōl tīca (Lun), čūl, ānd'el, pol miša (Novalja), čū, pēpel, mēl, stōl, postōl (Zubovići), čū, mēl, vāl, sōl, stōl (Metajna), čū, vřtal, kumpril, kisel, žmūl, zālva (Kolan), bija, vřtal/vāřta, vāl, fačōl, šōl (Pag), čūja, āndeja, pō tīca, sōl, stō, vřta (Dinjiška), posīdija, čūja, stō, sinjā/sinjāl, āndeja, kiseja, rīlce, sō/sōl, zāva (Povljana), posīdija, čūja, āndeja, rīlce, ōrā, vřta, sō, stō, zāva, pōdne/pōdne (Vlašići).

Karakteristična je suglasnička skupina šc u čakavskim i štokavskim govorima, s razumljivim odstupanjima: gūšt'arica, lišt'a (Lun), prišt', lišt'e, kljīšt'a,

gùšt'eric(a) (Novalja), kòšt'e, lišt'e, kliš't'a, gùšt'eric(a), košt'ica (Zubovići), kišća, gùšćeric(a), lišće (Metajna), košt'ica, godiš't'e, lišt'e, kliš't'a, gùšt'eric(a) (Kolan), kišća, gùšćeric(a), košćica, godišće, ali i prīstić (Pag), lišće, γùšćeric(a) (Dinjiška), klišća, gùšćeric(a) (Povljana), lišće, klišća, gùšćeric(a), ali i prīšt (Vlašići).

Skupina se žd uklanja redukcijom okluziva (d): dâž (tako gotovo u svim čakavskim govorima, s fonetskim varijacijama), a skupina se zdj uprošćuje u zj starije čakavsko ili štokavizirano žd: gòzje, gròzje (Lun, Novalja), gvòzje, ali i gvòžd'e (Zubovići), gòzje, gròzje (Metajna), gròzd'e (Kolan), gòzje (Pag), gòzje (Dinjiška), gòzđe (Povljana), gròzje (Vlašići).

Redukcija je dočetnoga konsonanta običnija u čakavskim nego u štokavskim govorima, najizrazitije u infinitivu: frīgat, zùt, kljččat (Lun), spāt, sfrīgat (Novalja), oprāt, klēčīt (Zubovići), žīvīt, igrāt, isvūc (Metajna), zapovīdāt, izùt, žīvīt (Kolan), spāt, umrīt, frīgat (Pag), žīvīti, spāti, īsti, ali i: zapovīdāt (Povljana), īsti, pofrīgati, žīvīti (Vlašići).

Posebno je čakavska osobina kl-, gl- + e/i > klj-, glj- + e/i, iako se još provodi samo sporadički: gljīstā, kljččāt, ali i: kliš't'a (Lun), gljīstē, škljēncī, kljččāt, kljīšt'a (Novalja), klēčīt (Zubovići), glīsta (Metajna), gljīstē, kljččāt (Kolan), kjāčīt < kljāčīt (*klēčiti) (Pag). U štokavskim govorima nema te osobine: klēčiti (Dinjiška), glīstīna, klēčati/klēčāti (Povljana), glīste, glīstīne (Vlašići).

Navedenim se glasovnim osobinama pridružuje i pojava, zapažena u govorima Metajne i Paga (rjeđe drugdje), »po kojoj suglasnici *d* i *t* ispred ostalih suglasnika prelaze u r« (Hraste, 1956). Hrastini primjeri: pòrpis, dobirkā, nečemo mu dār gūsta itd. Tome se pridružuje i srodna pojava -lC- > rC-: sarbūn (Novalja), šarbūn (Pag), barkūn (Metajna, Kolan, Pag).

Ima i drugih glasovnih promjena, obično samo u tragovima ili potvrđeno u malom broju primjera:

— prejotacija (jīst — Novalja)

— disimilacija (gumlo < gumno) — Kolan, lebro < rebro (Dinjiška), gūmlo pored gūmnō — Pag, klūvko < klupko — Lun, klūtko — Zubovići, klūko — Dinjiška, klūpko — Metajna, Povljana, ôvcīna < općīna — Dinjiška

— metateza (zīkva < zipka) — Lun, Metajna, zīkva — Zubovići, ževāra < žerava — Povljana, dīmljak < dimnjak — Pag, Vlašići.

U svim je govorima (čakavskima i štokavskima), uz rijetke izuzetke, provedena promjena -m > -n u fleksiji (deklinaciji i konjugaciji), npr. u I. sg. imenica svih rodova (brōdon — Lun, nogōn — Novalja, īmenon — Novalja, itd.), u 1. licu prezenta u svih glagola (npr. frīgan — Lun, rečēn — Pag, mōren — Zubovići, vīdin — Kolan); u natukničkom, korjenitom liku riječi -m redovito ostaje: dīm (Pag), jārām (Novalja), Vazām (Lun, Kolan), Vāzām (Metajna), ali i Vāzān (Novalja), uz Vazmān (Zubovići).

Po akcenatsko-kvantitativnim osobinama izdvajaju se čakavski (s čakavskima) i štokavski govori ne samo inventarom prozodema nego i razlikama u njihovoj distribuciji.

U čakavskim su govorima zapažene ove glasovne posebnosti:

— Kao i u obližnjem silbljanskom i olipskom (Sujoldžić i sur., 1987b) i u paškim su čakavskim govorima poremećeni stari odnosi mjesta naglasaka. Osobito

je izrazita tendencija prijelaza staroga kratkoga naglasaka (˘) s krajnjega sloga, »otvorenoga i zatvorenoga« (dezoksitoneza) prema početku riječi (najredovitije u dvosložnica), ali kao neoslavljenoga, dakle s istom naglasnom tonskom kvaliteto; rezultat je dakle kratki (˘) ili dugi (ˆ) naglasak na prethodnom slogu, ovisno o kvantiteti vokala: gŭvno, grēda, glāva, rōd'ak, lōza, Ūskrs (Novalja), jēzik, bŭbrig, stēna, dlēto, žājna, glādna (Zubovići), mlīko, zvězda, đtac, sēstra, žēna (Metajna), bŭbrig, mlādīt', glāva (Kolan), čēlo, jēzik, rūka, ōvca, gŭmlo (Pag).

— U znatnoj su mjeri reducirane dužine dugih nenaglašenih vokala i u prednaglasnom slogu, dok je takva redukcija u zanaglasnom položaju redovita pojava, odnosno: u navedenom položaju alterniraju dugi s kratkim vokalima. Osim drugdje, osobito je skraćivanje prednaglasne dužine vokala zaredalo ispred produljenog naglašenog vokala u zatvorenom slogu, dakle: $\bar{V}\check{V}C > \check{V}\check{V}C$: lenāc, pesāk, repāc (Lun), sudāc (Zubovići), sudāc, brunāc (Metajna) itd., ali i stegnō (Novalja).

— Jednako je tako karakteristično već spomenuto duljenje naglašenih kratkih vokala u zatvorenom slogu općenito (a ne samo pred sonantima), i to ne samo u krajnjem slogu nego i u prethodnima. Izuzetaka doduše ima, kategorijski najviše u (krnjem) infinitivu, ali je sporadički navedeno duljenje potvrđeno i u tom liku: lenāc, māslna, krŭh, divōjka, žerāvka, jīst itd., ali i: konōp, lovāc, kljēčāt itd. (Lun), zglōb, otāc, bubrīg, dāž, lupēž itd., ali i: čovik, gŭšt'erica, ānd'el, spāt itd. (Novalja), pōp, ocāt, dāska, postōl, tovār, mladīt' itd., ali i: klŭtko, ōprt'ina, orīh, trŭhla, klēčit, oprāt itd. (Zubovići), jezīk, brŭkva, pōp, mladīc, dāska itd., ali i: klŭpko, māgla, oprāt itd. (Metajna), tovār, šenāc, obēd, māslna, zīkva itd., ali i: konōp, črišnja, lŭpēž, jezīk, izŭt itd. (Kolan), svidōk, lupēž, blītva, āndel, pišāt, itd., ali i: krŭf, ānd'el, brāt, klŭtko itd. (Pag).

Svi štokavski govori imaju noviju (novoštokavsku) akcentaciju (npr. glāva, spāvati, ōganj, čēlo, žēd, lišće, kiša, nēbo, māslna — tako ili slično u svim govovima, ali sa znatnim odstupanjima, i to:

— akcenat se može zadržati i na starom mjestu, kao u čakavskom i pod njegovim utjecajem (otāc, košŭlja, umrīti — Dinjiška, kūcāk, nedīlja, posīdīja — Povljana, pofrīgati, mihŭr, vesēlje — Vlašići);

— može se realizirati tzv. dvostruki akcenat (stāblō, udōvāc, dītē, prōzōr — Dinjiška, lŭpēž, žīvīti, māglā — Povljana, tōvār, glīstīne, sībŭn — Vlašići);

— akcenat se može prenijeti na prethodni slog i kao neoslavljen, tj. onako kako se to sporadički zbiva i u čakavskim govovima (crīva, đtac — Dinjiška, glāva, sēlo — Povljana, mladīc, sīkira — Vlašići).

Samo se sporadički čuvaju prednaglasne dužine, i to onda kad akcenat zadrži staro mjesto, tj. kad se ne prenese na prethodni dugi vokal, npr. posīdīja, žīvīti (tako ili slično u svim mjestima). Zanaglasne su dužine u dobroj mjeri reducirale, ali su ipak govorna stvarnost, npr. pōstō, īdēmo (Dinjiška), īdēn, divōjka, sībŭn, mīšēc (Povljana), mīšēc, ōrā (Vlašići). Može se zapravo reći da se mjesto novoštokavskih uzlaznih akcenata i zanaglasne dužine često realizira dvostruki akcenat (˘ˆ), pri čemu je zadnji akcenat, ako je dug, ustvari jako izražena zanaglasna dužina.

Iz ovoga pregleda dijalekatskoga stanja u paškim govovima, koliko to omogućava građa prikupljena sa specijalnom namjenom, izlazi da obje skupine govora, i

čakavska i štokavska, imaju svojih specifičnosti po kojima se i različito dijalekatski klasificiraju, ali sa znatnim međudijalekatskim prožimanjima i utjecajima.

Međudijalekatski utjecaji nisu osjetnije ili nisu nikako »probili« ove dijalekatske barijere:

— u svim je štokavskim govorima zadržana samo inicijalna skupina cr- (crīva ili crīva, crv ili crv, crkva) za razliku od moguće i realne čakavske skupine čr- (ili sl.);

— samo je štokavska osobina realizacija samo zvučnog afrikata đ (žéd, mè-dāš, prèda, rđa/rđā, rđak) za razliku od analognoga čakavskoga j ili okluziva d', uz rjeđe (više okluzivno nego afrikatsko) đ;

— samo štokavski govori mogu imati novoštokavsku akcentuaciju, odnosno četveronaglasni sustav ('''');

— samo je u štokavskim govorima moguća zanaglasna dužina vokala (īdēm, divōjka, sàbūn);

— samo se u štokavskim govorima može realizirati zvučni afrikat ž (dž) (džèp) za razliku od analognoga čakavskoga zvučnoga spiranta ž (žèp);

— samo je čakavska osobina ikavsko-ekavski refleks staroga glasa jata (bèlo mlíkò);

— samo se u nekim čakavskim govorima mogu uz zatvorene pojaviti i diftonške realizacije vokalnih tipova »e«, »a«, »o« (sriedā, nosiet'ā, dūāž, t'akulūon);

— samo je čakavska, makar danas vrlo sporadička, promjena skupina -en > -in (žīnško) i -on > -un (sarbūn);

— samo je čakavska osobina i cakavizam (otāc, māraç, šīr, žèc, pūž), iako je sporadički ostvariv i u štokavskim govorima;

— samo se u čakavskim govorima može realizirati *e, *ē > a, ā poslije palatala (žāja, kjāçit', po analogiji i gnjāzdò);

— samo je čakavska osobina duljenje naglašenoga vokala u zatvorenom slogu pred svim konsonantima, zvučnima i bezvučnima, a ne samo pred sonantima (mladit', otāc, postòl, obèd);

— samo je čakavska osobina pojava ovih glasovnih promjena: və- > va-/ə-/u- (vāvīk, nūk, ūvik);

kl-, gl- + e/i > klj-, glj- + e/i (kljèçāt, gljīstè) i gn- > gnj- (gnjèzdo);

-d/-tC- > -rC- (pòrpis) i -lC- > -rC- (sarbūn);

-l > -ø (čū);

*d' > j/(d') (žāja, rōjak, prēja);

*t' (*tj) > t' (plāt'a);

ř > ř/ər/er (přst/pəřst, pērst).

Rezultati analize lingvističkih udaljenosti između devet naselja na otoku Pagu procijenjenih Hemmingovim mjerama sličnosti (HMS) prikazani su na tablici 1. Najveću mjeru sličnosti na tablici nalazimo za naselja 1 i 2 (Lun i Novalju), a najmanju mjeru sličnosti između naselja 6 i 8 (Pag i Vlašići).

Grafički prikaz međuodnosa pojedinih naselja pomoću dendrograma izrađenog na temelju hijerarhijske klaster analize matrice lingvističkih udaljenosti (HMS) (Slika 2) jasno pokazuje dvije temeljne skupine koje odgovaraju postojanju dvaju narječja. Međusobno jezično najbliža dva naselja smještena u sjeverozapadnom dijelu otoka (Lun i Novalja) tvore par s međusobno najnižim

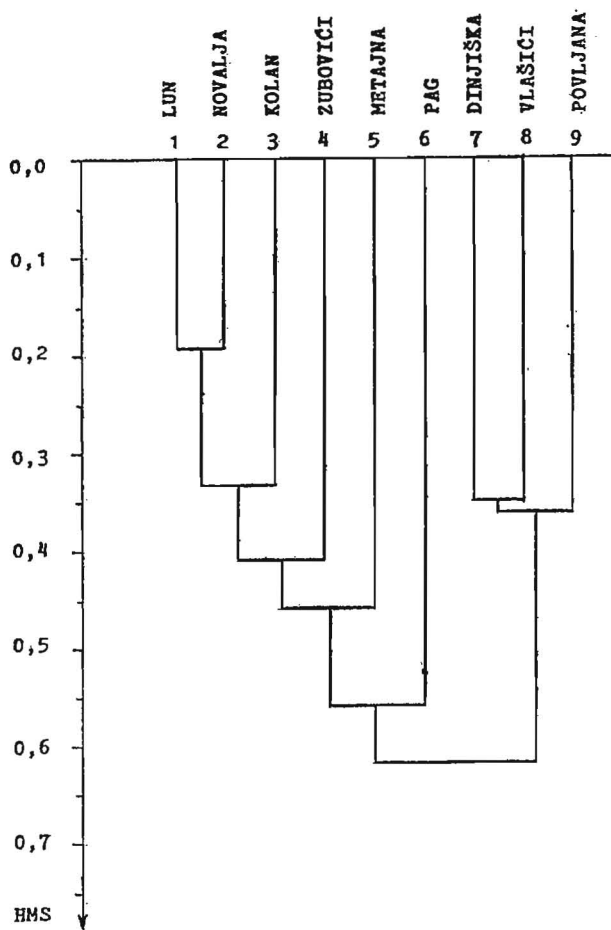
Tablica 1.

MATRICA HEMMINGOVIH MJERA UDALJENOSTI

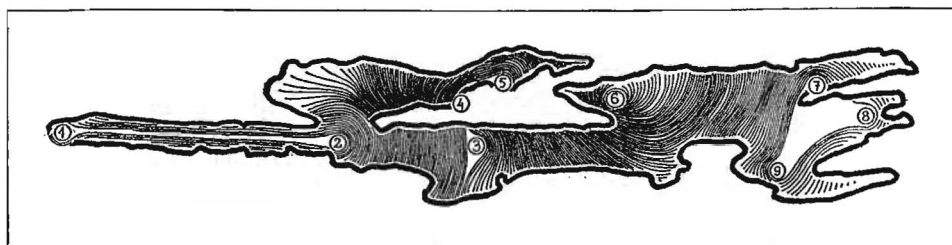
Naselje	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 Lun	—								
2 Novalja	0,1935	—							
3 Kolan	0,4047	0,4018	—						
4 Zubovići	0,4839	0,4868	0,4809	—					
5 Metajna	0,5630	0,5806	0,5484	0,4399	—				
6 Pag	0,7889	0,7947	0,7742	0,7097	0,7126	—			
7 Dinjiška	0,6657	0,6774	0,6627	0,7038	0,7038	0,8563	—		
8 Vlašići	0,6891	0,6695	0,6803	0,7478	0,7155	0,8622	0,3490	—	
9 Poveljana	0,6774	0,6715	0,6539	0,7272	0,6950	0,8475	0,3754	0,3519	—

vrijednostima HMS, a njemu se zatim sukcesivno priključuju druga čakavska naselja otoka (Kolan, Zubovići, Metajna) te posljednji čakavski grad Pag. Naselja smještena u jugoistočnom dijelu otoka (Dinjiška, Vlašići i Poveljana) tvore jasno odijeljenu skupinu. Ovakav razmještaj naselja na dendrogramu odražava ne samo suvremenu podijeljenost otoka na dva osnovna narječja već, dijelom, daje i sliku administrativne i migracijske povijesti otoka.

Zajedničko smještavanje jugoistočnih štokavskih naselja u jedan klaster (Dinjiška, Vlašići i Poveljana) odraz je recentnijih migracija stanovništva iz Zadra, zadarskog zaleđa, Ravnih kotara i Bukovice, a za koja smo naselja utvrdili analizom migracije stanovništva da su najviše otvorena za imigraciju (Sujoldžić i sur., 1987a). Najviše zatvorena za imigraciju stanovništva su naselja paških Barbata (Zubovići i Metajna), koja se nalaze u skupini čakavskih naselja, ali su znatno udaljena od osnovnih naselja u toj skupini, Luna, Novalje i Kolan. Lun i Novalja (kao i Kolan), s pravom možemo zaključiti iz provedenih istraživanja, tvore autohtonu skupinu paškoga govora. Iako su Lun i Novalja naselja međusobno geografski izrazito udaljena, ona ipak tvore prvi par naselja što se analizom Hemmingovih mjera sličnosti smještaju zajedno. To se jasno opaža i na Slici 3., gdje su izoglosama shematski prikazani međuodnosi pojedinih naselja na otoku Pagu. Ističemo kako su izoglose dobivene iterativnim postupkom razrađenim u prethodnim istraživanjima »lingvističkih udaljenosti« (npr. Sujoldžić i sur., 1979). Broj izoglosa u ovom istraživanju određen je vrijednošću $r = 0,0066862$ (na Slici 3. njihov je broj u posljednjim prolazima smanjen iz tehničkih razloga), gdje su se nakon prvog prolaza ($r = 0,2002$) zajedno smjestili Lun i Novalja, a zatim, nakon 24. prolaza ($r = 0,3540$) zajedno Dinjiška, Vlašići i Poveljana, nakon 32. prolaza ($r = 0,4075$) Lunu i Novalji priključuje se Kolan, dok se nakon 37. prolaza ($r = 0,4408$) tvori novi par što ga čine Zubovići i Metajna. Nakon 43. prolaza ($r = 0,4810$) sela čakavskog narječja spajaju se zajedno (Lun, Novalja, Kolan, Zubovići i Metajna), a nakon 69. prolaza ($r = 0,6549$) sela se čakavskog i štokavskog narječja spajaju zajedno. Tek se nakon 78. prolaza ($r = 0,7151$) svim naseljima otoka priključuje grad Pag kao posljednji i, prikazom izoglosama, najudaljeniji od ostalih naselja na

Slika 2: Dendogram međuodnosa paških naselja po matrici lingvističkih udaljenosti

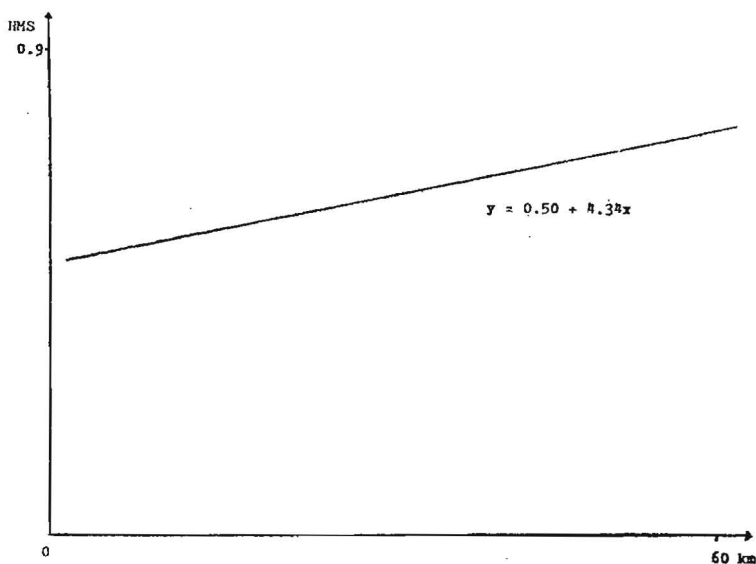

Slika 3: Izoglasni prikaz međuodnosa jezične sličnosti

otoku. Položaj grada Paga, što se i na dendrogramu priključuje čakavskim naseljima (Slika 2), posljedica je čakavizma. Prikazom izoglosama (Slika 3) grad Pag najudaljeniji je od svih ostalih naselja na otoku, čak i od čakavskih i štokavskih, što još jednom jasno potvrđuje jezičnu izoliranost čakavskih punktova te ukazuje na daljnju potrebu istraživanja čakavizma u Dalmaciji kao značajnog jezičnog, ali i sociokulturnog fenomena. Kao i na otoku Hvaru, održanju čakavizma vjerojatno su pridonijeli urbano obilježje Paga i njegova administrativna funkcija, a također i tendencija određenog socijalnog odvajanja od ostalih naselja na otoku.

Procjena međuodnosa »lingvističkih udaljenosti« i geografskih udaljenosti pojedinih naselja na otoku pokazuje kako postoji izvjesna, iako ne i nužna, međuovisnost između lingvističkih i geografskih udaljenosti. Na Slici 4. prikazan je pravac regresije za korelacijski koeficijent koji iznosi $r = 0,3978$. Iako je ova korelacija relativno niska, statistički je značajna ($p < 0,05$) i ukazuje na izvjesnu ovisnost lingvističkih i geografskih udaljenosti. Međutim, njezina relativno niska značajnost pokazuje da su na jezičnu mikrodiferencijaciju unutar osnovnih skupina dvaju narječja znatno utjecali ne samo geografski nego i neki drugi, među kojima i ranije spomenuti povijesni i socio-kulturni faktori.

Razlike unutar skupine čakavskog dijalekta (Lun, Novalja i Kolan, s jedne, te Zubovići i Metajna, s druge strane) posljedica su, pored geografske, i međusobne reproduktivne izoliranosti pojedinih naselja, koja je posebno izražena za naselja paških Barbata. Za njih smo u prethodnom istraživanju utvrdili izrazito visok stupanj endogamije (Sujoldžić i sur., 1987a). Možemo stoga pretpostaviti da su stanovnici upravo toga dijela otoka kasnije imigrirali na otok u odnosu na Lun, Novalju i Kolan, i to kao posebna skupina, koja je, uslijed iz-

Slika 4: Pravac regresije za korelacijski koeficijent lingvističkih i geografskih udaljenosti

razito izražene geografske, ali i socijalne izolacije, i dalje ostala čakavska, sa specifičnostima svog lokalnoga govora.

Provedena istraživanja, mišljenja smo, s pravom ukazuju da i danas na otoku Pagu nalazimo najmanje četiri jezično interesantne skupine stanovništva. Prvu tvore pripadnici autohtonog čakavskog supstrata što i danas naseljavaju sjeverozapadni dio otoka (Lun, Novalja i Kolan). Drugu skupinu čine pripadnici kasnije imigrirajućeg čakavskog superstrata što su naselili područje paških Barbata (Zubovići i Metajna), ali koji su — prvenstveno uslijed reproduktivne, geografske i sociokulturne izolacije — ostali zatvoreni u svom lokalnom biotopu i lokalnom čakavskom govoru koji se, stoga, i razlikuje od onog govora autohtonog čakavskog supstrata što danas postoji na sjeverozapadnom dijelu otoka. Treću skupinu tvore stanovnici jugoistočnog dijela otoka. To su pripadnici kasnije imigrirajuće skupine štokavskih doseljenika koji su sukcesivno dolazili na taj dio otoka i danas na njemu tvore jasno izražen štokavski superstrat (Dinjiška, Vlašići i Poveljana) što tvori jezični element koji s istoka neprestano ulazi u čakavski supstrat. Četvrtu skupinu čine stanovnici grada Paga što svojim capavizmom, kao i u drugim područjima Dalmacije, tvore specifičan element koji je kroz dugotrajnu sociokulturnu, ali i biološku povijest u našim krajevima, imao određenu ulogu koju treba iz mnogih aspekata pojasniti. Mišljenja smo kako su prikazani rezultati istraživanja na otoku Pagu, uz prethodna istraživanja na drugim otocima, još jedan doprinos poznavanju mikroevolucijskih faktora što su različitim načinima kroz povijest djelovali na uobličavanje strukture populacija istočnog Jadrana.

Tablica 2.
 PRIMJERI ANALIZIRANIH RIJEČI BAZIČNOG VOKABULARA

SELO	RIJEČI	glava	kosa	obraz	oko	trepavica	obrva	nos	zjenica	čelo	tijelo	uho	usta	zub	jezik
1. Lun	glava	köse	obrâz	oko	trëpavica	obrva	nôs	zjënica	čelò	têlo	ùho	ùsta	zùb	zajk	
2. Novaija	gláva	köse/vlâsi	obrâz	oko	trëpavica	obrva	nôs	zjënica	čelò	têlo/ tîclo	ùho	ùsta	zùb	zejik	
3. Kolan	gláva	kôsa/vlâsi	lice/ obrâz	oko	trëpavica	vije	nûôs/ nôs	zjënica	čelò	tîlo/ živôt	ùho	ùsta	zùb	zejik	
4. Zubovíci	glávâ	vlâsi	lice	oko	trëpavica	òbrve	nôs	bâllica	čelò	tîlo	ùho	ùsta	zùb	zejik/zejik	
5. Metajna	glávâ	köse/vlâsi	lice	oko	trëpavica	òbrve	nôs	zînica	čelò	tîlo	ùho	ùsta	zùb	zejik	
6. Pag	glávâ	košë	lice	oko	trëpavica	òbrva	nôs	bâla	čelo	tîlo	ùho	ùsta	zùb	zejik	
7. Diniška	gláva	kôsa/vlâsi	lice/obrâz	oko	trëpavica	òbrva	nôs	zënica	čelo	tîlo	ùho	ùsta	zùb	zejik	
8. Vlašíci	gláva/	köse/vlâsi	lice/obrâz	oko	trëpavica	òbrva	nôs	zënica	čelo	tîlo	ùho	ùsta	zùb	zejik	
9. Povljana	gláva/	vlâsi	lice/ obrâz	oko	trëpavica	òbrva	nôs	zënica	čelo	tîlo	ùho	ùsta	zùb	zejik	

krv	prišt	gnøj	suza	spavati	idem	san	čuo	prsa	doika	pluća	jetra	bubreg	crijeva	pauho	zglöb
křv	mihür/ zgorëč	gnøj	süza	spät	grën	sän	čül	přsa	sisä	plüt'a	bolü me jättra	bubrig	crüva	popäzuhu	žijänäk
křv	prišt'/ mihür	gnøj	süza	spät	grën	sän/ sänja	čül	přsa	sisä/ (sasäc)	plüt'a	bolü me jättra	bubrig	crüva	pospäzuhu	škljänäk/ zglöb
křv	mihür/ čirjak	gnøj	süza	spät	grën	sän	čü	prsä	cica	plüt'a	utröbica	bübbrig	crüva	späzuha	škljänäk
kařv/ këřv	mihür/ čirjak	gnøj	süza	spä	grën	sän	čü	peřsi/ peřsi	cica	plüt'a	utröbica/ žigerica	bübbrig	crüva	potpäzuhu	zgiöb
křv/ këřv	mihür/ čirjak	gnøj	süza	spät	grën	sänja	čü	přsa peřsa	cica	plüca	utröbica/ žigerica	bubrig	crüva	potpäzuhu	gnját/ zglöb
křv/ këřv	mihür/ čirjak	gnøj	süza	spät	grën	sän	čü	přsa/ peřsa	sisä	plüca	jättra	bubrig	crüva	foršpäzuhu	žgiöb
křv	mihür/ püžëlj	vrid/ dubar	süza	spävät	grën/ idëmo	sän	čüja	grüda	cica	bila žigerica	žigerica/ jättra	bübbrig	crüva/ crüva	potpäu	zglöb
křv	mihür/ prišt'/čir	vrid	süza	späväti	iden	sän	čüja	přsa	cica	bila žigerica	žigerica	bübbrig	crüva	paüz	čian/ zglöb
křv	mihür/ prišt'/čir	vrid	süza	späväti	iden	sän	čüja	přsa	cica	plüca	utröbica	bübbrig	crüva	päzu	čian/ zglöb

	kost	pjuvačka	njedra	rebro	pleća	ruka	dlan	prst	nokat	lakat	žulj	bedro	koljeno	noga	čovjek	umrijeti
kost	pjukāča	njādra	lebrō	piēt'a	rūkā	dīān	přst	nōhat	lāhat	žūlj	stegnō	kolēno	nogā	čovik	umřit	
kost	pjukāča	njēdra	lebrō	piēt'a	rūkā	dīān	přst	nōhat	lākat	žūlj	stegnō	kolēno	nogā	čovik	umřiti	
kost	pjukāčina	njēdra	rebrō	piēt'a	rūkā	dīān	přst	nōkat	lākat	žūj	bēdra	kolēno	nōga	čovik	umřiti	
kost'e	pjukōtina	njēdra	lebrō	piēt'a	rūkā	dīān	přst/ přst	nōkat	lākat	žūj	bēdra	kolēno	nogā	čovik	umřiti	
kost	slina	přsa	lēbro	piēca	rūkā	dīān	přst/ přst	nōhat	lākat	žūj	bēdra/ bedrēnice	kolēno	nogā	čovik	umřit	
kost	slina	přsa/ njēdra	lebrō	lēt'a	rūkā	dīān	přst/ přst	nōhat	lākat	žūj	bēdra	kolēnō	nōga	čovik	umřit	
kost	pjukāčina	njādra	lēbro	piēt'a	rūka	dīān	přst	nōkat	lākat	žūlj	bēdra	kolino	nōga	čovik	umřiti	
kost	pjukāčina	njādra	lēbro	piēt'a	rūka	dīān	přst	nōkat	lākat	žūlj	bēdra	kolino	nōga	čovik	umřiti	
kost	pjukāčina	přsa	lēbro	piēt'a	rūka	dīān	přst	nōkat	lākat	žūlj	bēdra	kolino	nōga	čovik	umřiti	

životi	ime	otac	žena	majka	kći	dijete	sin	djed	baka	unuk	brat	sestra	muž	žena	mladić
živit	ime	otac	ženā	māter	hr'ēr	ditē	sin	dēd	bāba	unūk	brāt	sestrā	mūž	žēnska	mladit'
živiti	ime	otāc	ženā	māter	hr'ēr	ditē/ditē'	sin	dēd	bāba	unūk	brāt	sestrā	mūž	žēnska	mlādīt'
živit	ime	otāc	ženā	māti	t'ēr	ditē	sin	dīd	bāba	nūk	brāt	sestrā	mūž	žēnska	mladit'
živiti	ime	otāc	ženā	māt	t'ēr	ditē	sin	dīde	nāna	unūk	brāt	sestrā	mūž	žēnska	mladit'
živit	ime	otac	žēna	māma	čēr	ditē	sin	dīd	nāna	ūnuk	brāt	sēstra	mūž	žēnska	mladić
živiti	ime	čāče/otac	ženā	māt(er)	či	ditē	sin	dēd	nāna	nūk	brāt	šestrā	mūž	žēnska	mladić
živiti	ime	otāc	ženā	māt(er)	t'ēr	dīte	sin	dīd	bāba	ūnuk	brāt	sēstra	mūž	žēnska	dēčko
živiti	ime	otac	žēna	māt(er)	čēr	dīte	sin	dīd	bāba	ūnūk	brāt	sēstra	mūž	žēnska	dēčko/ mladić
živiti/ živiti	ime	otāc	žēna/ žēna	māte	čēr	dīte	sin	dīd	bāba	ūnuk	brāt	sēstrā	mūž/ mūž	žēnska	dēčko/ mladić

	djevojka	obitelj	vršnjak	maćeha	očev brat	majčin brat	tetak	pradjed	bratov sin	sestrin sin	nećakinja	trudna	djever	svekar	svekrva
divójka	famēlja	vršnják/ gòdina	măt'eha	stríc	ùjac	tetác	prãdid	sinovac	nět'ak	net'akinja/ sinovkinja	zbãbnica	dìver	svëkar	sekt'va	
divójka	famēlja	vršnják/ gòdina	măt'eha	stríc	ùjac	tetác	prãded	nět'ak	nět'ak	net'akinja	trúdna/ nosët'ã	dìver	svëkar	sekt'eva	
divójka	famēja	vršnják/ gòdina	măt'eha	stríc	ùjac	tëtác	prãdid	sinovac	nět'ak	net'akinja	trúhla/ zbãbna	dìver	svëkar	svëkrva	
divójka	famēja	vršnják/ gòdina	măt'eha	stríc	ùjac	bãrba	prãdid	sinovac	sinòvac	net'akinja	trúhla/ nòseća/ trúhla	dìver	sëkar	sekt'va	
divójka/ cùra	famēja	vršnják/ gòdina	măt'eha	stríc	ùjac	bãrba	prãdid	sinovac	nëput	nëputa	nòseća/ zbãbna	dìver	sëkar	sekt'va	
divójka/ cùra	famēja	godìšnjak istò godìšće	maćeha	bãrba	bãrba	bãrba	prãdid	nëput	nëput	nëputa/ nëvca	nòseća/ zbãbna	kumjãdo	švëkar	šëkt'va	
cùra	famìlja	vršnjak	maćeha	stríc	ùjac	tétak	prãdid	sinovac	nëtjak	netjakinja	nòseća/ zbãbna	dìver	svëkar	sekt'va	
cùra	famìlija	vršnjak	maćeha	stríc/ stríc	ùjac	tétac	prãmid	sinovac	nëtjak	sëstrana	zbãbna	dìver	svëkar	svëkrva	
cùra/ divójka	famìlija	vršnjak	maćia	stríc	ùjac	tétac	prãmid	brãtíc	nëćak	nećakinja	zbãbna	dìver	svëkar	svëkt'va	

nevjesta	tast	punica	zaova	jetrva	pašenog	rodak	laž	košulja	kuhinja	kuća	krov	crijep	vrata	prozor
nevjesta	täst	pũnica	zálva	jetřva	päšö	röd'ak	laš	košũlja	kũhinja	kũt'a	kröv	kũpe	vráta	barkũn
nevjesta	täst	pũnica	zálva	jetřva	kunjádö	röd'ak	laš	košũlja	kũhinja	kũt'a	kröv	kũpe	vráta	barkũn
nevjesta	täst	pũnica	zálva	jetřva	kunjádö	röd'ak	laš	košũlja	kũhinja	kũt'a	kröv	kũpe	vráta/ vröata	barkũn
nevjesta	täst	pũnica	kunjádä	kunjädä	kunjad	röjak	laš	košũja	kũhinja	kũt'a	kröv	kũpe	vrätä	barkũn
nevjesta	täst	pũnica	kunjádä	kunjädä	kunjad	röjak	laš	košũja	kũhinja	kũca	kröv	kũpe	vráta	barkũn
nevjesta	täst	pũnica	kunjädä	kunjädä	kunjadö	röjak	laš	koměš/ komiš	kũhinja/ kužina	kũca	kuvérta	kũpe	vráta	barkũn
nevjesta	díd	bäba	záva	jetřva	pašánac/ päš	röd'ak	laš	košũlja	kũhinja	kũca	kröv	kũpe	vráta	prözor
nevjesta	díd	bäba	záva	jetřva	pašánac/ päš	rödak	laš	košũlja	kužina	kũca	kröv	kũpe	vráta	balkun
nevjesta	díd	bäba	záva	jetřva	päš	rödak	laš(ž)	košũlja	kužina	kũca	kröv	kũpe	vráta	balkun/ prözor

ključ	vatra	dim	žar	pepeco	plamen	daska	nož	žlica	vilica	tanjur	boca	čaja	dno	jesti
ključ	ogānj	dīm	žerāva	lūg	plāmik	daskā	nōž nošāda	žlica	pirūn	pijāt	butlija	žmūlj	dnò	īst
ključ	ogānj	dīm	žerāva	lūg	plāmik	daskā	pošāda	žlica	pirūn	pijāt	butlija	žmūlj	dnò	īst
ključ	ogānj/ ogōānj	dīm	žerāva	lūg	plāmen	daskā	nōž	žlica	pirūn	pijāt	butlija	žmūlj	dnò	īst/īst
ključ	ogānj	dīm	žerāva	lūg/ pēpel	plāmen	daskā	nōž	žlica	perūn	pijāt	botlija	žmūlj	dnò	īst
ključ	ogānj	dīm	žerāva	lūg	plāmen	daska	nōž	žlica	perūn	pijāt	botlija	žmūlj	dnò	īst
ključ	ogānj	dīm	žerāvica/ žerāva	lūg	plāmik	daska	nōž/ pošāda	žlica	perūn	pijāt	botlija	žmūlj	dnò	īst
ključ	vātra	dīm	žar	lūg/ pēpel	plāmen	daska	nōž	žlica	pinjōl	pijāt	bōca	čāša	dnò	īsti
ključ	vātra	dīm	ževāra	lūg	plāmen	daska	nōž	žlica	pinjūr	pijāt	bōca	čāša	dnò	īsti
ključ	vātra/ ogānj	dīm	ževāra	lūg	plāmen	daska	nōž(ž)	žlica	pinjūr	pijāt	bōca	čāša	dnò	īsti

žrvanj	kruh	čvarak	glad	žed	meda	medaš	sjeme	ovca	mlijeko	nekuhano	surutka	sir	skuta	skorup
žžna	krüh	uškvàrak	glàd	žàja	mejà	mejàš	šime	ovčà	mlìkò	présno	sùrotva	sír	skùta	škòrup
žžna	krüh	ucvìrak	glàd	žàja	mejà	mejàš/ grìbjja	šime	ovčà	mlìkò	frìško	sùrotva	sír	skùta	škòrup
žžna	krüh	ucvìrak	glàd	žéd'	mèd'a	mrgìlj	šime	ovčà	mlìkò	présno	sùrotva	sír	skùta	škòrup
žžna	krüh	ucvìrak	glàd	žàja	mèja	sinjaj	šime	ovčà	mlìkò	sìròvo	sìrotva	sír	skùta	škòrup
žžna	krüh	ùcvìrak	glàd	žád'	mèja	mrgìlj	šime	òvca	mlìkò/ mlìko	frìško	sìrotva	sír	skùta	škòrup
žžna/ žžna	krùf	ucvìrak	glàd	žàja	mèja	mrgìlj	šime	òvca	mlìkò	présno	šìrotva	šír	skùta	škòmp
žžvanj	krüh	ucvìrak	glàd	žéd'	mèd'a	mèdàš/ mrgìlj	šime	òvca	mlìko	prìsno	sùrutka	sír	skùta	škòmp
žžvanj	krùv	ucvìrak	glàd	žéd'	mèd'a	mrgìlj	šime	òvca	mlìko	prìsno	sùrutka	sír	skùta	škòmp
žžvanj	krùv	ucvìrak	glàd	žéd'	mèd'a	sinjaj/ mrgìlj	šime	òvca	mlìko	prìsno	sùrutka	sír	skùta	škòmp

konj	kobila	kola	magarac	magarica	pas	pčela	košnica	žalac	jaje	pile	kvočka	kokoš	pijetao	krijeska
kōnj	kobila	karōca	tovār	kēlja	pās/ kućin	čelā	kōšnica	žalac	jaje	pīplit'	kōška/ kōška	kōkoš	pēteh	rōža
kōnj	kōnjka	karō	tovār	kēlja	kućin	čelā	kōšnica	igljā	jaje	pīplit'	kōška	kōkoš	pēteh	rōža
kōnj	bedevija	kār	tovār	kēlja	kućin	čelā	košnica	kljūn	jaje	pīplit'	kvōška	kōkoš	pēteh	rōžica
kōnj	kobila	kār	tovār	kēja	kućin	čelā/ čelā	košnica	kjūn	jaje	pīplit'	kōška	kōkoš	pētek	rōžica
kōnj	kōbila	kōla	tovār	kēlja	pās/kućin	čelā	kōšnica	žalac	jaje	pīplić	kōška	kōkoš	pēteh	rōžica
kōnj	kōbila	kār	tovār	kēja	kućin	čelā	kōšnica	kjūn	jaje	pīplić	kōčka	kōkoša	pēteh	rōžica
kōnj	kobila	kār	tovār	kēlja	pās/kućin	čelā	kōšnica	kjūn	jaje	pīplić	kōčka	kōkoš	pivac	rōžica
kōnj	kōbila	kār	tovār	kēlja	pās/kućin	čelā	kōšnica	ričce	jaje	pīplić	kōčka	kōkoš	pivac	rōžica
kōnj	kobila	kār	tovār	kēlja	pās/kućak	čelā	kōšnica	ričce	jaje	pīplić	kōčka	kōkoš	pivac	rōžica

žumanjak	bjelanjak	uš	stjenica	komarac	moljac	leptir	mrav	pauk	puž	jež	gušter	crv	gljista	drvo
žumanjak	belanjak	šenac	stjenica/ t'inka/ t'imavica	komarac	moljac/ tarac	peteljín	mrav	pauk	puž	jež	güš't'erica	črv	gljista	drvo
žumanjce	belanjce	šenac	t'ínka	t'ilínkuš	möljac	peteljín/ peteljín	mrav	pauk	puž	jež	güš't'erica	črv	gljista	dřvo
žumance	bilance	šenac	stjenica/ čínka	t'ilínkuš	moljica	metilj/ viška	mrav	pauk	puž	jež	güš't'erica	črv	gljista	drvo
žumank	belánk	šenac	t'ínka	t'ilínkuš	mojac	štámbuk	mrav	pauk	puž	jež	güš't'erica	črv/čřv	gljina	drvo
žumance	bilance	šenac	čínka	čilínkuš	möjac	štámbuk	mrav	pauk	puž	jež	güš'ćenica	črv/čřv	gljina	drvo
žumance	bilance	šenac	čímka	čilínkuša	mojác	leptír	mrav	pauk	puž	jež	güš'ćenica	čřv	gljina	dřvo
žumance	bilance	šenac	čimica	komarac	moljac	leptír	mrav	pauk	puž	jež	güš'ćerica	čřv	güjínica	dřvo
žumance	bilance	šenac	čimica	komarac/ čilínkuš	grizica/ móljac	lepùrica	mrav	pauk	puž	jež	güš'ćerica	črv	güjina/ gljista	dřvo
žumance	bilance	šenac	čimica	komarac	mojac	šřrřga	mrav	pauk	puž	jež	güš'ćerica	čřv/čřv	gljina	dřvo

stablo	lišće	kora	cvijet	ruža	karanfil	ljubičica	duhan	suša	sjekira	dlijeto	klješta	čavao	rda	kamen
stúp	lišće	korã	cvět	luzãr	galófar	ljübica	tabãk	súša	sikíra	dletò	kljšt'a	brükva	rüzina	stena/ kãmen
túp	lišće	korã	cvět	luzãr	galófar	ljübica	tabãk	súša	sikíra	dletò	kljšt'a	brükva	rüzina	stena/ kãmen
stúp	lišće	kõra	cvít	rüža	galófar	ljübica	tabãk	súša	sikíra	dliťo	kljšt'a	brükva	rüzina	stena/ kãmen
stúp	lišće	kõra	cvět	rüža	galófar	ljübica	tabãk	šúša	sikíra	dliťo	kljšt'a	brükva	rüzina	stena/ kãmen
túp	lišća	kõra	cvít	rõza	garófal	ljübica	tabãk	súša	sikíra	dliťo/ dětò	kišća	brükva	rüzina	stena/ stena
štúp/ dúb	lišće/ lišće	kõra	cvít	rüža	galófar	ljubiša	tabãk	šúša	šikíra	škarpej	kišća	brükva	rüzina	kãmen/ stena
stãblo	lišće	kõra	cvít	rõza	karanfil	ljübica	duván	súša	sikíra	dliťo	kljšća	brükva	rüzina	kãmen/ stina
stúp	lišće	kõra	cvít	rüža	karanfil	ljübica	duván	súša	sikíra	dliťo	kljšća	brükva	rüzina	kãmen/ stina
stúp	lišće	kõra	cvít	rüža	karanfil	ljübica	duván	súša	sikíra	dliťo	kljšća	brükva	rüzina	kãmen/ stina

put	magla	kiša	tuča	kap	sunce	mjesec	zvijezda	pun mjesec	tuberkuloza	grob	grad	selo	općina
pút	maglã	dãž	krúpã	kãp/kãp	súnce	mísec	zvëzdã	užbã	sušica	grób	grãd	selò	òptina
pút	maglã	dãž	krúpã/krúpa	kãp	súnce	mísec	zvëzdã	užbã	sušica/ jëtika	grób	grãd	selò	òptina
pút	kalig	dãž/dũãž	krúpã	kãplja	súnce	mísec	zvízdã	užbã	súšica	grób	grãd	selò	òptina
pút	maglã	dãž	krúpã	kãp/kãpja	súnce	mísec	zvëzdã	užbã/pún mísec	sušica	grób	grãd	selò	òptina
pút	mãgla	dãž	krúpa	kãpja	súnce	mísec	zvëzda	pún mísec	súšica	grób	grãd	sëlo	òpcina
pút	maglina	dãž	krúpã	kãpja/kópja	súnce	mísec	žvìzdã/ žvëzdã	pún mísec/ užbã	jëtika	grób	grãd	selò	òpcina
pút	maglã	kiša	krúpa	kãpinca	súnce	mísec	zvízdã	pún mísec/ užbã	sušica	grób	grãd	selò	òvtina
pút	mãgla	kiša	krúpa	kãp/kãpnica	súnce	mísec	zvízda	pún mísec/ užba	sušica	grób	grãd	sëlo	òpcina
pút	mãgla	kiša	krúpa	kãp/kãpnica	súnce	mísec	zvízda	pún mísec	sušica	grób	grãd	sëlo	òpcina

škola	učitelj	učiteljica	trg	lijek	liječnik	ručnik	brijač	prijatelj	zastava	kržiž	bubanj	zapovijed	žandar
škola	učitelj	učiteljica	pijāca	lik/ medicina	likār	šugamān	brijač/ bricō	prijatelj	zāstava/ barjāk	kržiž/ raspelō	būbanj	zāpovid	žāndar
škola	učitelj meštar	učiteljica	pijāca	lik/ medicina	likār	šugamān	bricō	prijatelj	zāstava/ bandēra	kržiž	būbānj	zāpovid	žāndar
škola	učitelj	učiteljica	pijāca	lik/ medicina	likār	šugamān	bricō	prijatelj	bandira	kržiž	būbanj	zāpovid	žēndar
škola	učitelj	učiteljica	pijāca	lik	ličnik	šugamān	bricō	prijatelj	zāstava	kržiž	būbanj	zāpovid	žāndar
škola	učitelj	učiteljica	plāca	lik	likār	šugamān	bricō	prijatelj	zāstava/ bandira	kržiž	būbanj	zāpovid	žāndar
škola	učitelj	učiteljica	pijāca	likār/ija/ lik	likār	šugamān	bricō	prijatelj	zāstava/ bandira	kržiž	būbanj	zāpovid	žāndar
škola	učitelj	učiteljica	pijāca	lik	dōktor	šugamān	brico	prijatelj	zāstava/ barjāk	kržiž	būbanj	zāpovid	dēndar
škola	učitelj	učiteljica	pijāca	lik	likār	šugamān	brico	prijatelj	zāstava/ bandira	kržiž	būbanj	zāpovid	žēndar
škola	učitelj	učiteljica	pijāca	lik	dōktor	šugamān	brico	prijatelj	zāstava/ bandira	kržiž	būbanj	zāpovid	žēndar

udovac	frula	veselje	brbljavac	lječina	pijanac	ženskar	kradljivac	sudac	svjedok	crkva	pop	samostan	misa
udovac	frūla/ svižlūkālīca/ pišt'ukālīca	vesēlje	t'akulōn/ lājavac	lenāc	pijānica/ pijandūra	kurbār	(lupēž) kradljivac	sudāc	svedōk	crīkva	pōp	sāmostan	mīsa
udovac	frūla/dīple	vesēlje	t'akulōn	nērādiša/ lenčina	pijānac	kurbarīna	lupēž	sudāc	svidōk	crīkva	pōp	sāmostan	mīsa
udovac	svirāle	vesēlje	t'akulōn	lināc/ linčina	pijānac	kurvār	lupēž	sudāc	svidōk	crīkva	pōp	sāmostan	mīsa
udovac	frūla	vesēlje	t'akulōn	nērādiša	pijadōra	kurbār	lupēž	sudāc	svidōk	crīkva	pōp	klōšter	mīsa
udovac	frūla/organīc	vesēlje	břbljavac	nērādiša	pijānac	kūrbar	lupēž	sudāc	svidōk	crīkva	pōp	sāmostan	mīsa
udovac	frūla	vesēlje	čakulōn	nerādiša	pijānač	kūrbar	lupēž	šudāc	švidōk	črīkva	pōp	šāmostan	mīsa
udovac	frūla	vesēlje	břbljavac	linjīvac	pijānac	kūrvar	lōpov	sudāc	svidok	čkva	pōp	sāmostan	mīsa
udovac	frūle/dvojice/ dīple	vesēlje	břbljavac	linčina	pijānica	kūrbar	lōpov	sudāc	svidōk	čkva	pōp	sāmostan	mīsa
udovac	frūla/dvojice	vesēlje	břbljavac	nerādiša	pijānac	kurbarīna	lupēž	sudāc	svidok	čkva	pōp	sāmostan	mīsa

LITERATURA

1. Brozović, D., O fonetskoj transkripciji, Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom, ANU BIH, Posebna izdanja knjiga LV, Odjeljenje društvenih nauka knjiga 9, Sarajevo 1981, 17—25.
2. Finka, B., Čakavsko narječje, Čakavska rič, 1, Split, 1971, 11—71.
3. Finka, B., O govorima zadarskog otočja, Ljetopis JAZU, 76, Zagreb, 1973, 261—268.
4. Finka, B., Dugootočki čakavski govori, Hrvatski dijalektološki zbornik, 4, Zagreb, 1977, 1—178.
5. Finka, B., M. Moguš, Karta čakavskog narječja, Hrvatski dijalektološki zbornik, 5, Zagreb, 1981, 49—58.
6. Hamm, J., Izvještaj o naučnom putovanju na Olib, Silbu, Ist, Premudu i Pag, Ljetopis JAZU, 60, 334—339, 1955.
7. Hautzagers, H. P., On the Phonology and Morphology of the čakavian Dialects spoken on the island of Pag, Dutch Studies in South Slavic and Balkan linguistics, Amsterdam 1987, 65—90.
8. Hraste, M., Izvještaj o terenskom istraživanju na otoku Pagu, Ljetopis JAZU 61, 389—390, Zagreb, 1956.
9. Jakić-Cestarić, V., Refleks jata na sjeverodalmatinskim otocima. Radovi Histo-rijskog instituta JAZU u Zadru, 3, 1957, 407—420.
10. Jakubinskij, L., Die Vertretung des urslavischen ě im Čakavischen, Zeitschrift für Slavische Philologie, 1, Wien, 1926, 381—396.
11. Kušar, M., Rapski dijalekat, Rad JAZU, 118, Zagreb, 1894, 1—54.
12. Kušec, V., Analiza metakarpalnih kostiju i nekih biokemijskih parametara u antropolojskim istraživanjima, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1987.
13. Sujoldžić, A., L. Szivovicza, K. Momirović, B. Finka, M. Moguš, P. Šimunović, P. Rudan, Primjena taksonomskih algoritama na nenumeričke varijable u proučavanju lingvističke mikroevolucije. Rasprave Zavoda za jezik IFF, Zagreb, knjiga 4—5; 61—68, 1979.
14. Sujoldžić, A., L. Szivovicza, P. Šimunović, B. Finka, D. F. Roberts, P. Rudan, Lingvističke udaljenosti na otoku Hvaru. Rasprave Zavoda za jezik, knjiga 8—9, 197—214, 1982/1983.
15. Sujoldžić, A., L. Szivovicza, P. Šimunović, B. Finka, D. F. Roberts, P. Rudan, Analiza kulturnog vokabulara otoka Hvara kao pokazatelja jezične mikroevolucije. Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, XXVII—XXVIII, Novi Sad, 767—780, 1984/1985.
16. Sujoldžić, A., P. Šimunović, B. Finka, L. A. Bennett, P. Rudan, Lingvističke udaljenosti na otoku Korčuli, Filologija, Filipovićeve zbornik, 14, 313—328, 1986.
17. Sujoldžić, A., P. Rudan, V. Jovanović, B. Janićijević, A. Chaventre: The Island of Pag — Ethnohistory, Demography and Migration. Coll. Antropol., 11/1, 181—200, 1987a.
18. Sujoldžić, A., B. Finka, P. Šimunović, A. Chaventre, P. Rudan, Jezična mikroevolucija otoka Silbe i Oliba (Analiza bazičnog rječnika), Rasprave Zavoda za jezik IFF, 13, 107—115, 1987b.
19. Sujoldžić, A., B. Finka, P. Šimunović, P. Rudan, Jezik i porijeklo stanovnika slavenskih naseobina u pokrajini Molise, Italija, Rasprave Zavoda za jezik IFF, 13, 117—145, 1987c.

20. Sujoldžić, A., P. Šimunović, B. Finka, L. A. Bennett, J. L. Angel, *Linguistic Microdifferentiation on the Island of Korčula*, *Anthropological Linguistics*, 28/4, 405—432, 1987d.
21. Šimunović, P., R. Olesch, *Čakavisches-deutsches Lexikon III. Čakavisches Texte*. Böhlau-Verlag, Köln-Wien, 1983.
22. Šimunović, P., *Istočnojadranska toponimija*. Ed. Logos, Split, 1986.

S u m m a r y

LINGUISTIC DISTANCES ON THE ISLAND OF PAG

Within the multidisciplinary anthropological study carried out on the island of Pag, an attempt has been made to analyse the linguistic traits of the population as an indicator of its cultural microevolution. The analysis of linguistic distances among individual settlements on the island based on the shared cognates shows that the linguistic divergence corresponds considerably with the patterns of former and current migratory processes. The existing dialectal and subdialectal differences are also to a great extent the consequence of geographic and sociocultural isolation of particular settlements.